

JADWIGA OLEJNIKOVA

Praktyki zawodowe dla świeckich studentów teologii. Projekt i pierwsze doświadczenia

W przyjętym przez Radę Wydziału dokumencie, który określa profil absolwenta Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, wskazano na chęć włączenia studentów w dialog społeczny i dialog cywilizacyjny. Pociąga to za sobą konieczność stworzenia możliwości, aby przyszły absolwent rozwinął *umiejętność rozpoznawania różnych stanowisk, poglądów i opinii osób, grup społecznych, a także zdolność wyrażania, oceny i uzasadniania własnych poglądów, w świetle wiary i nauczania Kościoła katolickiego*¹.

Władze dziekańskie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza postanowiły w roku akademickim 2000/2001 po raz pierwszy zbliżyć akademicką teorię do życia, wprowadzając praktykę zawodową (instytucje opieki społecznej, służby zdrowia, media, ośrodki resocjalizacyjne, parafie) dla świeckich studentów trzeciego roku studiów w drugim semestrze w liczbie 30 godzin.

Wprowadzono więc uczenie się przez badanie i działanie, kładąc szczególny nacisk na dociekanie — wnikliwe poszukiwanie informacji przez wewnętrznie motywowane studiowanie i własne odkrycia uczących się. Postawiono na integrację zdobytej wiedzy, umiejętności i wartości oraz identyfikowanie rzeczywistych problemów w rzeczywistych sytuacjach.

Poszukiwanie miejsca dla teologa w gronie profesjonalistów spowodowało zaproponowanie odbycia praktyk w instytucjach, w których skupiają się dylematy ludzkie, w których możemy spotkać człowieka zagubionego we współczesnym świecie. Teolog ze swoim szerokim zasobem wiedzy o świecie i Bogu winien być także przydatny społeczeństwu poza katechezą i współpracą z kościołem parafialnym.

Jesteśmy przekonani, iż pomiędzy pracą psychologa a pracą księdza jest do wypełnienia obszar, który winien być poddany działaniu teologa. Oczekujemy, iż teolog

¹ Por. *Profil studenta Wydziału Teologicznego UAM* [przyjęty przez Radę Wydziału Teologicznego w dniu 10 stycznia 2000 r.].

— świecki będzie tą osobą, która da wsparcie człowiekowi, szczególnie w jego rozwoju duchowym. Coraz częściej przecież spotykamy ludzi wyjalowionych wewnątrznie lub też nie mających czasu na rozwój duchowy. Tenże rozwój jest tymczasem jednym z wielu (obok rozwoju fizycznego, psychicznego, społecznego, emocjonalnego) obszarów pełnego ukształtowania jednostki i jej osobowości.

A więc beneficjentem dzisiejszych praktyk świeckich studentów Wydziału Teologicznego, a jutrzejszej pracy teologa, będzie jednostka lub grupa społeczna. Jej praca i otrzymane wsparcie pozwoli zobaczyć *oś życia*, której strzałka skierowana jest w jedną stronę. Jest to czas, który winien być wykorzystany w maksymalnym stopniu dla własnego i pełnego rozwoju oraz pracy dla siebie, własnej rodziny i dobra drugiego człowieka.

I. Opis projektu

Projekt pedagogiczny praktyk zawodowych dla studentów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza obejmuje 11 zagadnień.

1. Wprowadzenie — założenia

Ten punkt uzasadnia i przekonuje, iż *absolwent teologii winien wydobywać, rozwijać i pomnażać siły ludzkie, pomagać w konstruktywnym radzeniu sobie z rzeczywistością, poszerzać umiejętności rozumienia siebie i innych w oparciu o zasady życia społecznego, którym są: dobro wspólne, solidarność, pomocniczość (subsydialność)².*

Założono, iż studenci pójdą na praktykę, by pomóc w rozwiązywaniu problemów, zintegrować i poszerzyć swoją wiedzę, umiejętności i wartości. Miało się to dokonać poprzez działania praktyczne w takich instytucjach jak: szpitale, Domy Pomocy Społecznej (DPS), placówki resocjalizacyjne, media, parafie. Potraktowano te zajęcia jako innowację edukacyjną w pełni akceptując zaangażowanie całej kadry oraz poważnie traktując wątpliwości i niepokoje.

Facylitatorami praktyk byli nauczyciele akademicki — pedagog z przygotowaniem medycznym i doświadczeniem w nauczaniu w placówkach medycznych, społecznych, terapeutycznych oraz doktor teologii — duchowny.

Natomiast każdy student miał indywidualnego opiekuna (tutora), którym najczęściej był psycholog, ksiądz, polityk społeczny, pielęgniarka—teolog, itp.

2. Cel główny

Zasadniczym celem projektu pedagogicznego była: *weryfikacja i poszerzenie wiedzy teoretycznej i praktycznej nabytej przez studentów III roku w sytuacji zadań realizowanych przez instytucje i placówki: służby zdrowia, pomocy społecznej, mass mediów,*

² *Projekt pedagogiczny praktyki zawodowej dla studentów Wydziału Teologicznego UAM. I. Wprowadzenie — założenia.* Opr. J. Olejnikowa, A. Przybecki. Poznań 2000 [Ancks].

*placówek resocjalizacyjnych, parafiach i poszerzenie grupy profesjonalistów o teologów świeckich działających na rzecz drugiego człowieka*³.

A więc zaproponowano ubogacenie grupy profesjonalistów (grupy wsparcia) o teologów.

3. Cele operacyjne

Cele operacyjne sformułowano w sposób następujący:

1. Poznanie specyfiki instytucji i placówek:

- a) struktury organizacyjnej,
- b) zadań i świadczonych usług,
- c) miejsca teologa we wspólnocie profesjonalistów.

2. Sprawdzenie się studentów w praktycznym wykonywaniu zadań realizowanych przez placówkę:

- a) rozpoznanie placówki pod kątem struktury podopiecznych (klientów),
- b) czynne uczestnictwo w pracy socjalnej — terapeutycznej placówki i poszerzenie jej o warsztat pracy teologa,
- c) kształtowanie rozwoju wrażliwości społecznej,
- d) inne.

Należy dodać, iż cele główne jak i operacyjne, sformułowane wyżej, dotyczą wersji podstawowej projektu. Ulegną one pewnej modyfikacji, szczególnie cele operacyjne, gdy przejdziemy do podkreślenia specyfiki poszczególnych grup instytucji, o czym wspomniano po opisie pełnej wersji projektu.

4. Metody pracy

Do proponowanych metod pracy zaliczono: pogadanki, mini wykłady, obserwację uczestniczącą, wywiady, dyskusje, rozmowy i inne, również pracę indywidualną.

5. Środki dydaktyczne

Zaproponowano, aby wykorzystać następujące środki dydaktyczne:

- a) dokumentacja placówki, programy komputerowe, literatura, aktualne projekty realizowane przez placówkę;
- b) wiedza teoretyczna i praktyczna osób prowadzących zajęcia a więc facylitatorów oraz tutorów.

Wiedza teoretyczna i praktyczna studentów, jak się zakłada, obejmuje kilkanaście przedmiotów, z których studenci winni czerpać umiejętności i konfrontować je z praktyką. Podkreślić należy tutaj teologię moralną, teologię duchowości, katolicką naukę społeczną, etykę, psychologię, pedagogikę, filozofię przyrody, filozofię Boga, antropologię filozoficzną, historię sztuki i inne.

³ Tamże, II. *Cel główny.*

6. Osoby uczestniczące

Do grona uczestniczących w praktykach zawodowych studentów teologii wchodziło liczne grono osób:

1. Studenci świeccy trzeciego roku Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
2. Pracownicy placówek — tutorzy, psycholog, socjolog, polityk społeczny, ksiądz i inni.
3. Opiekunowie z ramienia Wydziału jako facylitatorzy.
4. Klienci, pacjenci, podopieczni instytucji.

7. Struktura formalna zajęć praktycznych

W tym punkcie przedstawiono:

1. Czas trwania — 30 godz. w drugim semestrze, 2 godz. tygodniowo z możliwością dostosowania czasu praktyk do warunków istniejących w instytucji (przedłużenie godzin jednorazowo do 3—6 godzin lub np. praca w niedzielę — hostel, współudział we mszy świętej).
2. Prowadzenie dziennika praktyk, zawierającego elementy poznawcze, określenie wykorzystanej wiedzy oraz wykryte obszary niewiedzy.

8. Ocena praktyk przez studenta

Przewidziano tutaj ocenę praktyki zawodowej w kilku aspektach:

1. Ocenę studenta — jego zaangażowanie w realizację celów praktyki. Ważne było to tym bardziej, iż sam student wybierał instytucję, w której odbywać miał zajęcia praktyczne.
2. Samoocenę — własnego działania, wiedzy, umiejętności identyfikowania się z problemami występującymi w instytucji.
3. Ocenę zajęć przez studentów — organizację praktyk, współpracę z tutorami, możliwość realizowania się teologa w określonym środowisku instytucji.

9. Tok działania

W aneksie zawarto szczegółowe cele dla konkretnej placówki, o czym wspomniemy osobno. Natomiast w tym punkcie wskazano, iż w pierwszym miesiącu praktyki należy poznać instytucję i świadczone usługi. Zakładano, że w drugim i trzecim miesiącu zajęć studenci winni włączyć się praktycznie w działanie instytucji. W czwartym miesiącu praktyki należy dalej realizować zadania oraz cele i z wolna kończyć zajęcia praktyczne, ponieważ semestr obejmuje okres czterech miesięcy.

10. Podsumowanie zajęć

W tym punkcie projektu pedagogicznego przewidywano podsumowanie zajęć z każdym ze studentów i rozliczenie się z przydzielonych zadań.

11. Ocena zajęć przez prowadzącego

Odrębnie potraktowano ocenę zajęć przez prowadzącego — tutora, sugerując zwrócenie uwagi na aktywność studenta, jego kreatywność, zaangażowanie i wykorzystaną wiedzę.

II. Projekt pedagogiczny praktyk zawodowych w wyznaczonych instytucjach

Treści, które przedstawiono wyżej, dotyczą projektu pedagogicznego, który miał charakter podstawowy. Każda z instytucji otrzymała aneks, mający bardziej szczegółowo określić cele i zadania dla studenta. Jak już powiedziano wybrano następujące instytucje:

1. Służby zdrowia — 6 szpitali, Ośrodek Leczenia Uzależnień i Współuzależnień, Poradnię Profilaktyczno-Terapeutyczną MONAR, Hospicjum Palium.
2. Pomocy społecznej — 3 DPS, Środowiskowy DPS w Środzie Wlkp., świetlicę terapeutyczną, Klub Pomocy Psychologicznej, hostel.
3. Placówki resocjalizacyjne — Pogotowie Opiekuńcze, Fundacja Pomocy Wzajemnej BARKA.
4. Uniwersytet Trzeciego Wieku.
5. Mass media — Radio Merkury, TVP3 — Ośrodek w Poznaniu, Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha oraz Redakcja „Przewodnika Katolickiego”.
6. Parafie

Omówimy zatem cele operacyjne dla tych jednostek, zachowując podaną wcześniej kolejność.

Placówki służby zdrowia

Cel główny nie wymagał uzupełnień, natomiast cele operacyjne projektu podstawowego uszczegółowiono o:

- a) doskonalenie umiejętności dawania wsparcia w duchowym rozwoju jednostki poprzez:
 - umiejętność nawiązywania kontaktu,
 - umiejętność obserwacji,
 - umiejętność słuchania drugiego człowieka,
 - kształtowanie rozwoju wrażliwości społecznej od reagowania aż do interioryzacji zawodowych umiejętności komunikacyjnych,
 - kształtowanie podmiotowości i autonomii jednostki,
 - umiejętność interwencji socjalnej;
- b) pomoc w wywoływaniu zmian dla rozwoju w życiu społecznym poprzez:
 - umiejętności wypełniania wolnego czasu,
 - umiejętności dyskusji,
 - stymulowanie umiejętności interpersonalnych,

- doskonalenie umiejętności dla autokreacji i poczucia dokonań,
 - doskonalenie umiejętności technicznych (obsługa komputera, faxu),
 - pomoc w codziennych czynnościach podopiecznych
 - zdobywanie umiejętności towarzyszenia pacjentom w poszczególnych etapach zdrowia i choroby, aż do okresu terminalnego i hospicyjno-paliatywnego choroby;
- c) kształtowanie postawy humanistycznej wobec drugiego człowieka.

Oprócz problemów społecznych, chorób cywilizacyjnych skierowano uwagę studentów na problem godności w życiu człowieka do końca jego trwania. Idea budowy hospicjów na świecie jest już dostatecznie rozpowszechniona, natomiast w Polsce jest realizowana z pewnymi trudnościami. Antycypując problem śmierci człowieka, zwłaszcza jego odchodzenia w sposób godny, zaproponowano praktykę w Hospicjum Pallium. Cele realizowano w taki sam sposób, jak dla szpitali.

Uznając problem uzależnień jako nie mniej ważny społecznie, skierowano studentów do Ośrodka Leczenia Uzależnień i Współuzależnień oraz poradni terapeutycznej Monar.

Cel główny pozostał nie zmieniony, natomiast w celach operacyjnych oprócz postulatów zawartych w pkt. 1 i 2 (patrz wyżej jak w szpitalu) poszerzono o pkt. 3 (pomoc w wywoływaniu zmian dla rozwoju w życiu społecznym), włączając następujące propozycje:

- a) uczenie się przez działanie (praca),
- b) umiejętność interwencji socjalnej,
- c) wzmacnianie ludzkich umiejętności rozwiązywania problemów i pokonywania trudności,
- d) pomoc i uczestniczenie w treningach, sesjach i rozmowach terapeutycznych organizowanych dla i przez członków klubów AA, Al-Anon, Al-Atin.

Placówki pomocy społecznej

W placówkach pomocy społecznej realizowano praktyki w trzech Domach Pomocy Społecznej i Dziennym Środowiskowym Domu Pomocy Społecznej w Środzie Wilk. Do tych placówek skierowano studentów z podobnymi założeniami jak poprzednio. Dla świetlic terapeutycznych i klubów pomocy psychologicznej, funkcjonujących w środowiskach lokalnych dodano: doskonalenie umiejętności stymulacji psychicznej i umysłowej poprzez:

- a) umiejętność wsparcia w rozwoju duchowym,
- b) umiejętność proponowania wypełniania wolnego czasu,
- c) pomoc dzieciom i młodzieży w odrabianiu lekcji,
- d) włączenie się w system wychowawczy obowiązujący w placówce.

Uznano, że przyszłych teologów interesować powinny także sposoby pokonywania trudności życiowych. Starano się to osiągnąć poprzez ukazanie sposobów korygowania błędów własnych i rodzinnych. W tym celu skierowano studentów do Fundacji Pomocy Wzajemnej *Barka*. Tamże poznawano możliwości dokonywania zasadniczej przemiany drogi życiowej z niewłaściwej na społecznie akceptowaną.

Podobny problem dotyczył Pogotowia Opiekuńczego, gdzie studenci mogli poznać konsekwencje dysfunkcji i niewydolności wychowawczej rodziny.

W celach operacyjnych dla tej grupy placówek dodano zadanie: pomoc w wywoływaniu zmian dla rozwoju w życiu społecznym poprzez:

- a) uczenie się przez działanie (praca itp.) i okazywanie braterskiej miłości,
- b) umiejętność interwencji socjalnej,
- c) wzmacnianie ludzkich umiejętności rozwiązywania problemów i pokonywania trudności.

Uniwersytet Trzeciego Wieku został wybrany jako placówka, z którą należało się zapoznać ze względu na szczególnie interesujące formy pracy z ludźmi w podeszłym wieku. Ma to istotne znaczenie ze względu na szybki wzrost tej grupy wiekowej w Polsce. Zadania jakie tutaj postawiono były następujące:

1. Doskonalenie umiejętności stymulacji psychicznej i umysłowej, a szczególnie:
 - a) umiejętność wsparcia w rozwoju duchowym i poznawczym,
 - b) umiejętność proponowania twórczego wypełniania wolnego czasu,
 - c) pomoc w przyjęciu zadań rozwojowych dla wieku starszego;
2. Kształtowanie postawy humanistycznej w środowisku ludzi starszych i postawy zdrowego starzenia się.

Mass media

Ostatnią grupę placówek do których zostali skierowani studenci na zajęcia praktyczne były instytucje komunikacji społecznej, m.in. radio, TVP3 — Ośrodek w Poznaniu, wydawnictwo, księgarnia. Uważano, iż wobec narastania bezprawia i przemocy należy szczególnie w mass mediach promować uniwersalne wartości i przeciwstawiać się treściom społecznie szkodliwym i niepożądanym. Starano się w to miejsce propagować wzorce i systemy wychowawcze sprawdzone w naszej chrześcijańskiej kulturze.

Do celów operacyjnych dodano zatem:

- a) kształtowanie umiejętności poszukiwania problemów społecznych, przygotowania i brania odpowiedzialności za materiały emitowane czy publikowane,
- b) poznanie problemów społeczności lokalnej i globalnej,
- c) kształtowanie postawy humanistycznej w środowisku lokalnym,
- d) stymulowanie umiejętności interpersonalnych,
- e) doskonalenie wyobraźni społecznej,
- f) doskonalenie umiejętności pracy z wykorzystaniem środków technicznych (komputer).

W kontekście powyższych zadań zwrócono także uwagę na konieczność poznania kodeksu etyki dziennikarskiej.

Parafie

Odrębną grupą placówek stanowiły wyselekcjonowane parafie miejskie i wiejskie, dla których opracowano projekt pedagogiczny. Wyznaczono także kapłana (fa-

cylitatora), który odrębnie prowadzi praktyki w tych instytucjach. Projekt (celc) przedstawiały się następująco:

Cel główny:

1. Poznanie problemów związanych z działalnością parafii, szczególnie w tych płaszczynach, w których możliwe jest bezpośrednie zaangażowanie teologa świeckiego.
2. Weryfikacja wiedzy teoretycznej i praktycznej nabytej przez studentów w sytuacji zadań realizowanych w działalności typowej parafii miejskiej.
3. Uświadczenie świeckim studentom teologii oraz księżom proboszczom możliwych obszarów aktywności teologów świeckich w parafii, aby mogli w przyszłości działać w niej jako pracownicy etatowi lub jako wolontariusze.

Cele operacyjne:

1. Poznanie specyfiki parafii: struktury organizacyjnej, zadań i obszarów aktywności konkretnej parafii, stowarzyszeń, ruchów, grup i wspólnot działających w parafii, działalności administracyjno-kancelaryjnej, miejsca teologa świeckiego we wspólnocie kapłanów-duszpasterzy i całej społeczności parafialnej.

2. Sprawdzenie się studentów w praktycznym wykonywaniu zadań realizowanych przez parafię (oczywiście w zakresie możliwości dostępnych świeckim teologom):

- a) funkcja urzeczywistniania się Kościoła poprzez liturgię (*leiturgia*): organizacja liturgii niedzielnej i codziennej (także dla specyficznych grup czy w związku ze szczególnymi sytuacjami duszpasterskimi), przygotowanie służby ołtarza (lektorzy, ministranci, kantorzy, schola, grupa muzyczna, itp.), przygotowanie tekstów modlitw, dobór czytań, śpiewów, itd., wychowanie do uczestnictwa w liturgii, szczególnie eucharystycznej oraz przygotowanie do uczestnictwa w innych sakramentach
- b) funkcja urzeczywistniania się Kościoła poprzez świadectwo (*martyria*): animacja działalności grup duszpasterskich, ruchów, wspólnot, stowarzyszeń, poprowadzenie konkretnego spotkania wspomnianych grup, kręgu biblijnego, itp., doskonalenie umiejętności moderowania dyskusji w ramach spotkania grupy, doskonalenie umiejętności słuchania drugiego człowieka, zdobywanie umiejętności towarzyszenia poszczególnym osobom tworzącym wspólnotę parafialną, zwłaszcza poprzez rozmowy indywidualne, katecheza przedmałżeńska, katecheza rodziców i chrzestnych przed chrztem dziecka, młodzieży do bierzmowania, itp., poradnia duszpasterstwa rodzin, ośrodek duszpasterstwa akademickiego, duszpasterstwa młodzieży, itp.,
- c) funkcja urzeczywistniania się Kościoła poprzez działalność diakonalną (*diakonia*): uczestnictwo w działalności charytatywno-opiekuńczo-socjalnej parafii (parafialny punkt *Caritas*, opieka nad osobami chorymi, samotnymi, niepełnosprawnymi, seniorami, dziećmi z rodzin rozbitych, grup AA, parafialna ochronka, punkty dziennego pobytu dzieci i młodzieży, zespoły zainteresowań, bezrobotni, itp.), kancelaria parafialna (organizacja, najważniejsze płaszczyny działalności administracyjnej, zdobywanie umiejętności obsługi interesantów, itd.), parafialna rada duszpasterska i rada ekonomiczna parafii (poznanie struktury, zakresu działań, możliwość uczestnictwa w spotkaniu rady, itp.), zapoznanie się z podstawowymi zagadnieniami ekonomiczno-administracyjnymi parafii.

III. Realizacja projektu praktyk

Do realizacji projektu przystąpiono po podpisaniu umów z poszczególnymi instytucjami i dokładnym omówieniu wszystkich spraw z tutorami prowadzącymi praktyki. Praktyki były bezpłatne, zarówno dla studentów jak też tutorów. Instytucje, które zostały wytypowane, to placówki w których odbywają się praktyki studenckie także z innych uczelni (Akademia Medyczna, Uniwersytet), a zatem miały one duże doświadczenie w tym zakresie. Dyrekcje powyższych instytucji z dużym zainteresowaniem i ogromną życzliwością odniosły się do naszych planów, widząc możliwości współpracy z teologami świeckimi. Także wyznaczone do praktyk parafie, również wyraziły chęć współpracy z Wydziałem Teologicznym. Przed terminem rozpoczęcia praktyk (początek lutego) zorganizowano w styczniu spotkanie ze studentami. Zapoznano ich z projektem pedagogicznym, określono oczekiwania i nadzieje związane z poszukiwaniem obszaru oddziaływania teologa na jednostkę lub grupę społeczną. Studenci mieli możliwość wyboru instytucji oraz parafii, w której mogli odbywać praktykę. Z uczelni otrzymali stosowne skierowania na placówki. Przeważnie tworzone dwuosobowe zespoły. Facylitatorem w zakresie współpracy z parafiami był adiunkt teologii (duchowny) natomiast z pozostałymi placówkami — pedagog z przygotowaniem medycznym.

Podczas trwania praktyk kontaktowano się bezpośrednio i pośrednio z osobami prowadzącymi zajęcia, również ze studentami. Na bieżąco wyjaśniano i korygowano wszelkie wątpliwości. Facylitator starał się być osobą aktywną nie zaś dyrektywną. Studenci w miarę realizowania projektu stawali się coraz bardziej samodzielni i niezależni. Nabierali wiary w siebie, zmieniali się w zakresie funkcjonowania. Podczas trwania zajęć praktycznych pojawiała się u organizatorów wątpliwość czy praktyki odbywane przez studenta wyzwolą jego zdolności i umiejętności profesjonalne oraz zachęcą do samooceny, tak ważnej w procesie nabywania tożsamości zawodowej i indywidualnej.

Podsumowanie zajęć odbyło się w placówkach i w uczelni a studenci mieli wówczas możliwość dokonania samooceny i oceny zajęć. Wyrażali przy tym przekonanie, iż praktyki okazały się nad wyraz potrzebne. Odkryły one często *nieznany świat*, nowe problemy, jak też pobudziły do analizy spotkanej rzeczywistości i osobistej refleksji. Bardzo często padały propozycje powtórzenia praktyk oraz przekształcenie kontaktu z placówkami w wolontariat.

IV. Osiągnięcie celów projektu

Praktyki zawodowe odbywały się w 22 placówkach i 10 parafiach. Pod koniec ich trwania we wszystkich tych instytucjach (poza parafiami) przeprowadzono ankietę, w której zadano tutorom następujące pytania:

1. Czy zostały osiągnięte cele główne?
2. Czy możliwe były do zrealizowania cele operacyjne?
3. Czy tutorzy i dyrekcje placówek widzą możliwość i potrzebę współpracy z teologiem świeckim jako jednym z grona profesjonalistów, wspierających wyznaczone placówce zadania?

Na pierwsze pytanie ankiety udzielono 22 odpowiedzi twierdzące (100%). Na drugie — 22 odpowiedzi twierdzące (100%), aczkolwiek niekiedy wskazywano nadmierną ilość celów. Trzecie zaś pytanie otrzymało 15 odpowiedzi twierdzących (70% i wahających się — 6 odpowiedzi (25%) oraz jedną negatywną (5% — placówką tą był Dom Pomocy Społecznej).

Komentując powyższe dane można stwierdzić, iż została potwierdzona potrzeba wprowadzenia świeckich teologów w bezpośredni kontakt z różnymi grupami społecznymi. Wydaje się, że poprzez praktyki wypełniliśmy istniejącą dotychczas lukę w sposobie oddziaływania na podopiecznych wszystkich objętych praktykami placówek. Obrazowo można to określić jako *wejście* teologa świeckiego pomiędzy działania psychologa a duchownego. Projekt został (generalnie) oceniony wysoko, wszelako niekiedy wskazywano na nadmierną ilość celów.

Nawet odpowiedź udzielona przez przedstawicieli dyrekcji i osoby prowadzące praktyki (pytanie nr 3) osiągnęła wynik pozytywny w 70%. Uznać to można jako bardzo zadawalające. Tym samym sądzimy, że znalazło potwierdzenie przekonanie, iż teolog świecki może liczyć na miejsce pośród profesjonalistów, zajmujących się wsparciem człowieka w sytuacjach trudnych. A więc teolog jest społeczeństwu potrzebny w wypełnianiu obowiązków wobec jednostek i grup społecznych.

Oceniający praktyki podkreślali także dużą aktywność i zdyscyplinowanie praktykantów. Po zakończeniu praktyk, ich prowadzący, otrzymali ze strony władz wydziałowych podziękowanie (specjalne pismo Dziekana). Zwrócono tamże uwagę na swoistą odwagę w bezprecedensowej próbie przyjęcia teologów świeckich na praktyki.

V. Podsumowanie i wnioski

1. Podczas praktyk osiągnięto porządkowanie, systematyzację i integrację wiedzy będącej przedmiotem praktyki.
2. Wprowadzono instytucję praktyk zawodowych jako wyraz idei procesualnego rozumienia kształcenia.
3. Osiągnięto integrację różnych sposobów poznawania oraz samodzielności w procesie uczenia się.
4. Podkreślono wartość uczenia się poprzez doświadczenie (wskazywano już na to wcześniej)⁴.
5. Dzielono się doświadczeniem i realizowano model informacji zwrotnej, tym samym role facylitatora i tutora ewaluowały.
6. Kształtowano tożsamość zawodową i uświadamiano sobie, iż jest to proces, na który mają wpływ zasoby osobowe, rzeczowe, finansowe, lokalowe oraz kodeks deontologiczny.

⁴ Por. D. Kolb, I. Rubin, J. McIntre, *Organisational Psychology: an Experimental Approach*, New Jersey 1979.

7. Praca zespołowa wyzwoliła u studentów myślenie krytyczne, osobisty i społeczny rozwój oraz rozwój tożsamości zawodowej.

8. Doceniono wkład wiedzy i doświadczenia tutorów — organizatorów praktyk.

9. Charakterystyczne było i to, że w większości przypadków w palcówkach proszono o zwiększenie ilości praktykantów oraz zwiększenie ilości godzin ich pracy. Nadto wskazywano jako miejsca praktyk inne placówki równie ważne społecznie (*Fundacja Samotna Matka, Caritas*).

W podsumowaniu należy również stwierdzić, że Rada Wydziału Teologicznego podejmując decyzję o wprowadzeniu w roku akademickim 2000/2001 praktyk zawodowych dla studentów III roku, włączyła się i potwierdziła słuszność apelu Rektora Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, o otwartość w kontaktach ze społeczeństwem Poznania i Wielkopolski. Tym samym praktyki były odpowiedzią na (nie w pełni uświadomione) zapotrzebowanie ze strony jednostek organizacyjnych w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw, które może wnieść teolog świecki.

Opinie studentów na temat praktyk (uzyskane podczas zaliczenia w uczelni i po analizie dzienniczków praktyk), będą przedmiotem analizy w odrębnym opracowaniu.